

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کارگاه آموزشی بازنگری کوریکولوم

دکتر قباد رمضانی: عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران
دی ماه ۱۴۰۳

۱. مفاهیم اولیه کوریکولوم

۲. دلایل لازم جهت بازنگری کوریکولوم

۳. روشهای معمول و چگونگی بازنگری

کوریکولوم: برنامه آموزشی: تاریخچه / تعریف

نخستین بار در سال ۱۵۷۷ در دانشگاه گلاسکو

۱

ریشه شناسی: از واژه currere در لاتین به معنای Course

۲

هر آنچه را که در ارتباط با یک برنامه آموزشی رخ می دهد (Genn ۱۹۹۵)

۳

در کل، وحدت نظر کامل و تعریف جامعی در آموزش وجود ندارد.

۴

تغییر در کوریکولوم پزشکی از جابجایی یک قبرستان مشکل تر است.
آبراهامسون

در فرهنگ پیشرفته آکسفورد: موضوعاتی که در یک کورس مورد مطالعه یا آموخته می شود و در یک مدرسه – کالج یا دانشگاه انجام می گردد.

■ **بورد آموزشی و آموزش پزشکی تخصصی انگلستان (PMETB) کوریکولوم را اینگونه تعریف می کند:**

■ **بیانیه اهداف کلی و عینی، محتوا، تجارب، پیامدها و فرآیندهای یک برنامه آموزشی که شامل موارد زیر می شود:**

■ **۱- توصیف ساختار آموزشی (پیش نیاز ورود به برنامه، طول مدت و سازماندهی برنامه شامل موارد قابل انعطاف آن و سیستم ارزیابی کننده ای آن)**

■ **۲- توصیف روشهای مورد انتظار از نظر:**

■ یاد گرفتن

■ یاد دادن

■ بازخورد

■ نظارت

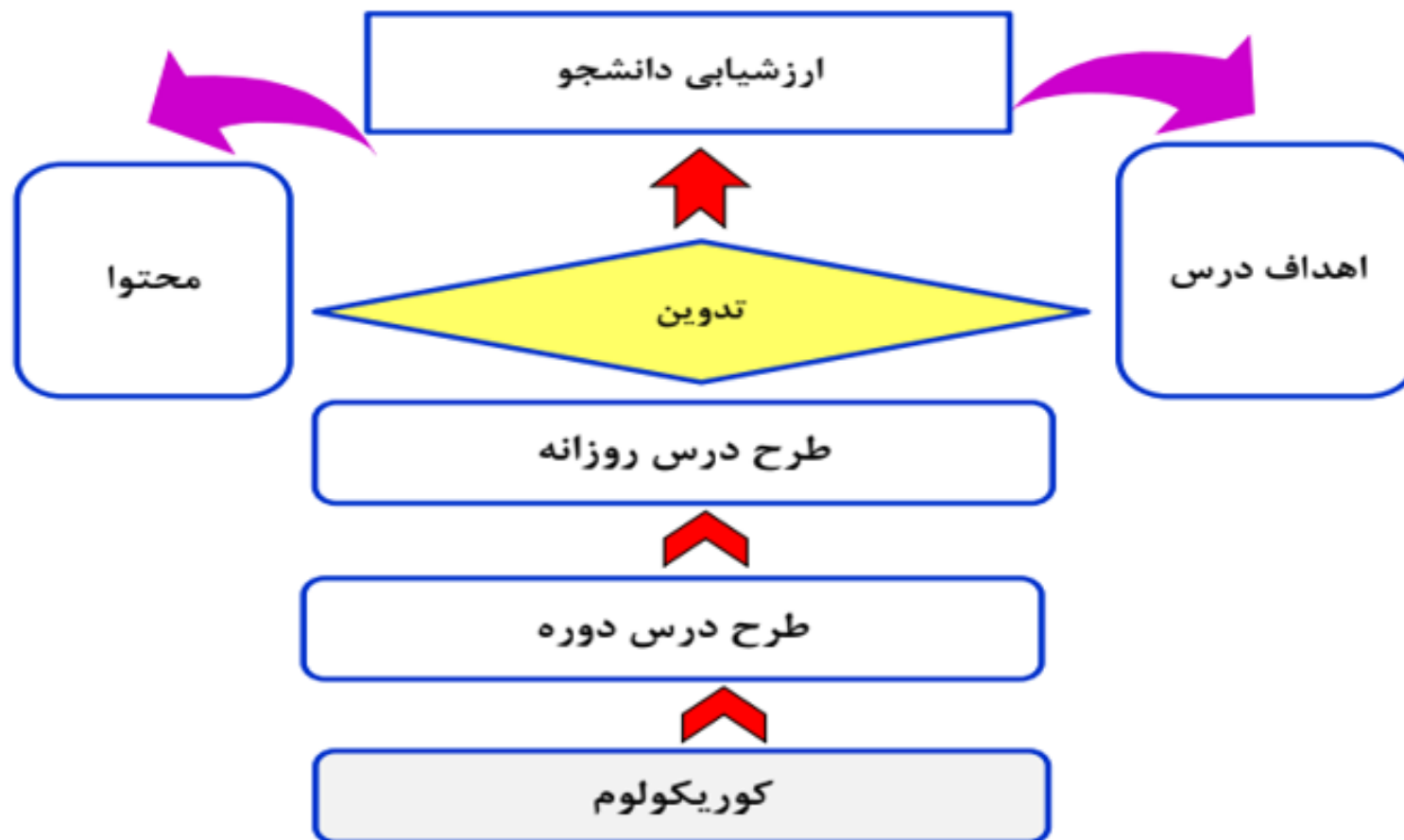
■ **۳- کوریکولوم باید شامل موضوعات حرفه ای کلی و نیز اختصاصی هر رشته باشد. در محتوای کوریکولوم باید قید گردد که فراگیر پس از ارائه این کوریکولوم به چه دانش، مهارت، نگرش و تجربه ای دست می یابد.**

■ اجزاء یک کوریکولوم:

- ۱- محتوا Content
- ۲- استراتژی های آموزش دادن و فراگرفتن
- ۳- فرآیندهای ارزشیابی دانشجویان بر اساس کوریکولوم Assessment processes
- ۴- فرآیندهای ارزیابی خود کوریکولوم Evaluation processes
- ۵- بیانیه هدف Statement of intent
- ۶- بیانیه بافتار (مفهوم) Statement of context

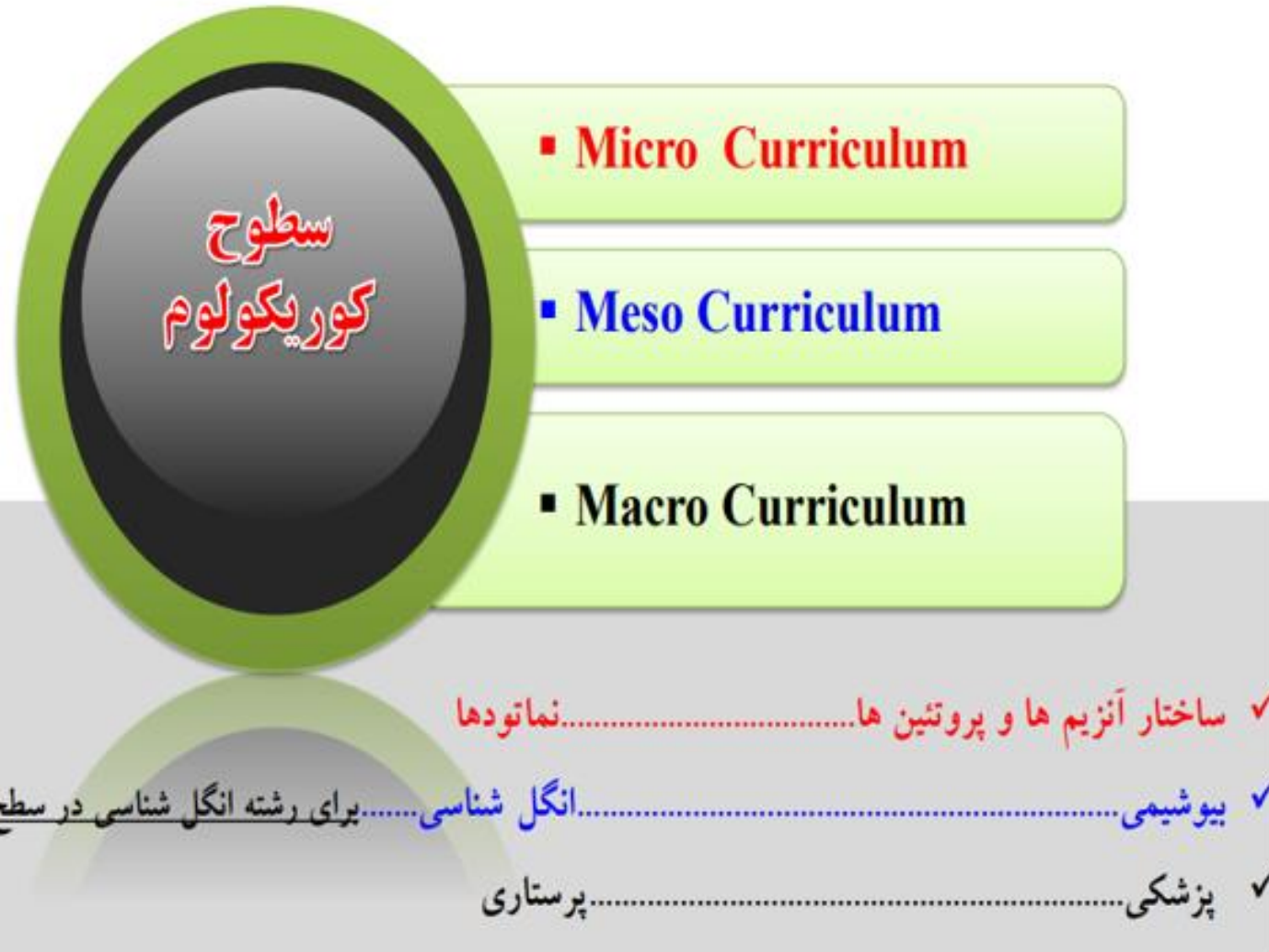
- محتوای محوری که باید در برنامه آموزش (کوریکولوم) گنجانده شود:
- ۱- کارآمدی که آمیزه ای از دانش، نگرش و مهارت و اجرا را در برمی گیرد.
- ۲- کارآمدهای عمومی: مانند کارگروهی
- ۳- تعهد به یادگیری مادام العمر
- ۴- ارزش های ضروری حرفه ای یا توانایی های تصمیم گیری

از کوریکولوم تا ارزیابی دانشجو

- **هدف کوریکولوم:** هدف اصلی کوریکولوم تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص مورد نیاز برای انجام یک سری وظایف معین است.
- محور هر دوره آموزشی، وجود یک برنامه آموزشی (کوریکولوم) مدون جامع و منطبق با نیازهای نظام سلامت است و براساس نیازهای روز جامعه تدوین، بازنگری و اصلاح می‌شود.
- کوریکولوم‌های آموزشی هر ۱۰ سال یک بار مورد بازنگری قرار می‌گیرند.

سطوح کوریکولوم

کوریکولوم در سطح macro یا گسترده:

این کوریکولوم ها برنامه های آموزشی دوره ها و کورس ها در سطح کلان باشد که در دانشگاه های علوم پزشکی که توسط شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی منتشر می شود.

کوریکولوم در سطح meso یا میانی:

وارد قسمت های جزئی تر می شود. یعنی دانشجو و فراگیر آنچه که باید یاد بگیرد، هدف از کورس و از چه منابعی می آموزد را باید بداند.

کوریکولوم در سطح micro یا جزئی:

محتوایی که در هر جلسه بیان می شود را عنوان می کند مانند طرح درس های روزانه.

سه سطح طراحی کوریکولوم

1

طرح درس

[Lesson plan](#)

به صورت روزانه توسط استاد طراحی می شود (درس همان روز)

2

طرح دوره

[Course plan](#)

برای یک ترم توسط استاد طراحی می شود

3

کوریکولوم

[Curriculum](#)

تدوین توسط وزارت بهداشت: ۲۰٪ اجازه تغییر
برای یک دوره تحصیلی طراحی می شود: کوریکولوم Ph.D.

مفاهیم کوریکولوم

- برنامه آموزشی Educational Planning
- برنامه درسی Curriculum planning
- تدوین کوریکولوم Curriculum development
- طراحی کوریکولوم Curriculum design

Educational Planning	Curriculum planning
Curriculum design	Curriculum development

✓ مجموعه ای از فعالیتهای یاددهی و یادگیری به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده

✓ تدوین برنامه درسی و طراحی برنامه درسی، جزئی از برنامه آموزشی است.

✓ بزرگترین بخش در مباحث کوریکولوم

Educational planning	Curriculum Planning
Curriculum design	Curriculum development

✓ برای تربیت فرد در قالب نظام آموزشی است.

✓ جزئی از برنامه آموزشی است.

✓ شامل Design و Development می باشد.

Educational planning	Curriculum planning
Curriculum Design	Curriculum development

✓ بخش فنی و مهندسی کوریکولوم است شامل:

✓ روش تدریس

✓ ارزشیابی

✓ استراتژی و ...

Educational planning	Curriculum planning
Curriculum design	Curriculum Development

✓ Power

✓ Politic

✓ People

✓ Procedure

برنامه درسی بی اثر: موسسه آموزشی قاطعانه قصد دارد آن را آموزش ندهد.

▪ Null Curriculum: Sabretooth Curr.

انواع
کوریکولوم

▪ Formal Curriculum

▪ Informal Curriculum

▪ Hidden Curriculum

✓ برنامه درسی که قرار است طبق برنامه توسط موسسه یا دانشگاه، آموزش داده شود.

✓ یادگیری از طریق فعالیت ها خارج برنامه مثل روزنامه ها، کمیته ها و انجمنها و

✓ فراگیر در حین ارایه کوریکولوم یاد می گیرد ولی قرار بر آموزش آن نبوده است: شیوه برخورد استاد
بر بالین بیمار، تعاملات و ارتباطات و ...

- **نکته ۱:** گاهی کوریکولوم رسمی و پنهان در تضاد با یکدیگر هستند مثلاً اگر استادی تأکید بر تربیت فراگیرانی مستقل، متفکرینی نقد کننده و استدلال کننده قوی دارد اما در عمل روش تدریس وی معلم - محور و درسنامه وابسته به استاد است را آموزش می دهد.

- **نکته ۲:** اگر امتحان با پیامدهای کوریکولوم تطابق نداشته باشد ناسازگاری دیگری رخ می دهد و هر چقدر سازگاری بین کوریکولوم طراحی شده، آموزش داده شده و ارزیابی شده بیشتر باشد آن کوریکولوم بهتر و منسجم تر است /

- Jordan می گوید امتحان مانند دمی (اسب) است که سگ (گاری) (کوریکولوم) را به دنبال خود می کشد.

- **نکته ۳:** جهت پیشگیری اجرای کوریکولوم های بی اثر از این باید باز خورد مداوم از فراگیران، همکاران، مدیران، اساتید و کلاً ذی نفعان (Stakeholders) داشت.

■ ویژگی های یک کوریکولوم خوب (Social Needs assessment)

- ۱- کوریکولوم به احتیاجات اجتماعی پاسخ دهد
- ۲- مبتنی بر پیامدهای آموزشی out comes واقعی طرحی شده باشد out come-based
- ۳- امکان انتخاب عناوین اختیاری در کنار کوریکولوم محوری و ضروری وجود داشته باشد
- ۴- کوریکولوم سازگار باشد Adaptive curriculum
- ۵- رویکرد تلفیقی و مبتنی بر سیستم داشته باشد integrated system- based approach .
- ۶- یادگیری چند حرفه ای داشته باشد multi professional learning
- ۷- یادگیری مبتنی بر مسئله داشته باشد (Problem – base learning (PBL))

■ ویژگی های یک کوریکولوم خوب (Social Needs assessment)

■ ۸- دارای

■ طرح راهنمای مطالعه **Study guide**

■ طرح حمایت از دانشجویان **Student support scheme**

■ طرح استفاده از روش آموزش همکار به همکار را داشته باشد. **Peer- to – peer**

■ ۹- سطح بالایی از درک رفتار حرفه ای و نقش و وظیفه به فرد در رشته مورد نظر ارائه و اعمال نماید.

■ ۱۰- دستیابی به دانش نظری و مهارتهای عملی مورد نیاز برای پرداختن به حرفه مورد نظر را تضمین نماید.

■ ۱۱- مهارتهای ارتباطی حرفه ای و فردی را توسعه دهد.

■ ۱۲- توانایی استدلال عملی و قضاوت حرفه ای را تعمیم دهد.

■ ۱۳- طرز برخورد مناسب و اخلاقی را تعلیم و تربیت دهد.

■ ۱۴- توانایی بکارگیری دانش ها و مهارتهای پس از فارغ التحصیلی را به فرد آموزش دهد.

■ ۱۵- تمایل طبیعی برای ارتقاء فردی و افزایش مهارتهای زندگی و حرفه ای را در فرد ایجاد نماید.

■

استانداردهای کوریکولوم بطور کلی در انگلستان PMETB

- استاندارد اول : علت وجودی Rationale
- استاندارد دوم: محتوای یادگیری
- استاندارد سوم : مدل یادگیری
- استاندارد چهارم: تجارب یادگیری
- استاندارد پنجم : نظارت و بازخورد
- استاندارد ششم : توفیق در اجرای کوریکولوم
- استاندارد هفتم : بازنگری و روزآمد کردن کوریکولوم
- استاندارد هشتم: تساوی و تنوع

استاندارد اول

- علت وجودی Rational cause
- درباره اساس، منطق و علت وجودی کوریکولوم بحث می نماید (بیانیه statement) در بیانیه ۵ نکته باید وجود داشته باشد:
- ۱- هدف از کوریکولوم و نقش آن در رشته مربوطه
- ۲- چگونگی تدوین کوریکولوم و چگونگی دستیابی به توافق عمومی
- ۳- تناسب کوریکولوم با مرحله یادگیری و رشته مورد نظر
- ۴- ارتباط کوریکولوم با مراحل قبلی و بعدی آموزش فراگیران
- ۵- در ارتباط بودن ارائه کوریکولوم با برنامه ها قبلی و بعدی

استاندارد دوم: محتوای یادگیری

- کوریکولوم باید محتوای کلی حرفه ای و محتوای اختصاصی هر رشته را که فرد در پایان دوره می بایست به آن تسلط یابد را شامل و مشخص کند.
- محتوای هر عنوان باید به صورت پیامدهای مورد انتظار در یادگیری ذکر گردد (یعنی به شکل هرم میلر).
- در قسمت محتوای هر عنوان، باید ذکر گردد که چه تجربه های یادگیری توصیه می شود (learning experiences)

استاندارد سوم: مدل یادگیری

- در کوریکولوم، یادگیری متناسب با رشته مربوطه و مرحله آموزش
- باید تعادل نسبی بین آموزش رسمی و مدون یادگیری تجربی بر اثر کار کردن، یادگیری خود محور و مستقل و یادگیری خارج از محیط برقرار باشد.
- باید ذکر شود چگونه یادگیری دانش ها، مهارت ها، نگرش ها و تجارب را حاصل می شود (بر اساس هرم میلر)

هرم میلر

استاندارد چهارم: تجارب یادگیری

- تجارب یادگیری توصیه شده باید شرح داده شود، تنوعی از روش ها باید وجود داشته باشد حداقل روش های زیر باید گنجانیده گردد:
- ۱- یادگیری در اثر کار کردن (procedures)
- ۲- کار کردن متمرکز بر روی مهارت ها و پروسچورها
- ۳- یادگیری به صورت رسمی در داخل محیط آموزشی و خارج از محیط آموزشی
- ۴- مطالعه شخصی
- ۵- آموزش اختصاصی توسط استاد work- based experiential learning
- نکته باید استراتژیهای آموزش مناسب برای یادگیری تجربی در اثر کار کردن و آموزش خارج از محل کار توضیح داده شود.

استاندارد پنجم: نظارت و بازخورد

- تعیین مکانیسم های تضمین کننده «بازخورد در یادگیری» لازم است.

استاندارد ششم: توفیق در اجرای کوریکولوم

- ۱- باید نشان داده شود که چگونه کوریکولوم اجرا می شود.
- ۲- استفاده آگاهانه سند مربوط به کوریکولوم توسط اساتید و دانشجویان
- ۳- ابزار تضمین کننده برای پوشش کامل آنچه در کوریکولوم ذکر شده است.
- ۴- نقش اساتید در اجرای کوریکولوم
- ۵- مسئولیت های دستیاران کمک آموزش دهندگان در راستای اجرای کوریکولوم
- ۶- مدیریت کوریکولوم در کل دوره مشخص گردد.

استاندارد هفتم: بازنگری و روزآمد کردن کوریکولوم

✓ برنامه های مربوط به ارزیابی و پایش کوریکولوم باید ذکر گردد.

✓ برنامه زمان بندی برای روزآمد سازی همراه با توجیه منطقی آن باید ارائه شود.

✓ مکانیسم هایی برای مشارکت دستیاران و افراد صاحب نظر در خارج از رشته مورد نظر باید تعبیه گردد.

استاندارد هشتم : تساوی و تنوع equality and diversity

✓ کوریکولوم نباید به گونه ای باشد که امکان تبعیضی را فراهم کند

چهار مدل تدوین کوریکولوم

■ مدل OECD

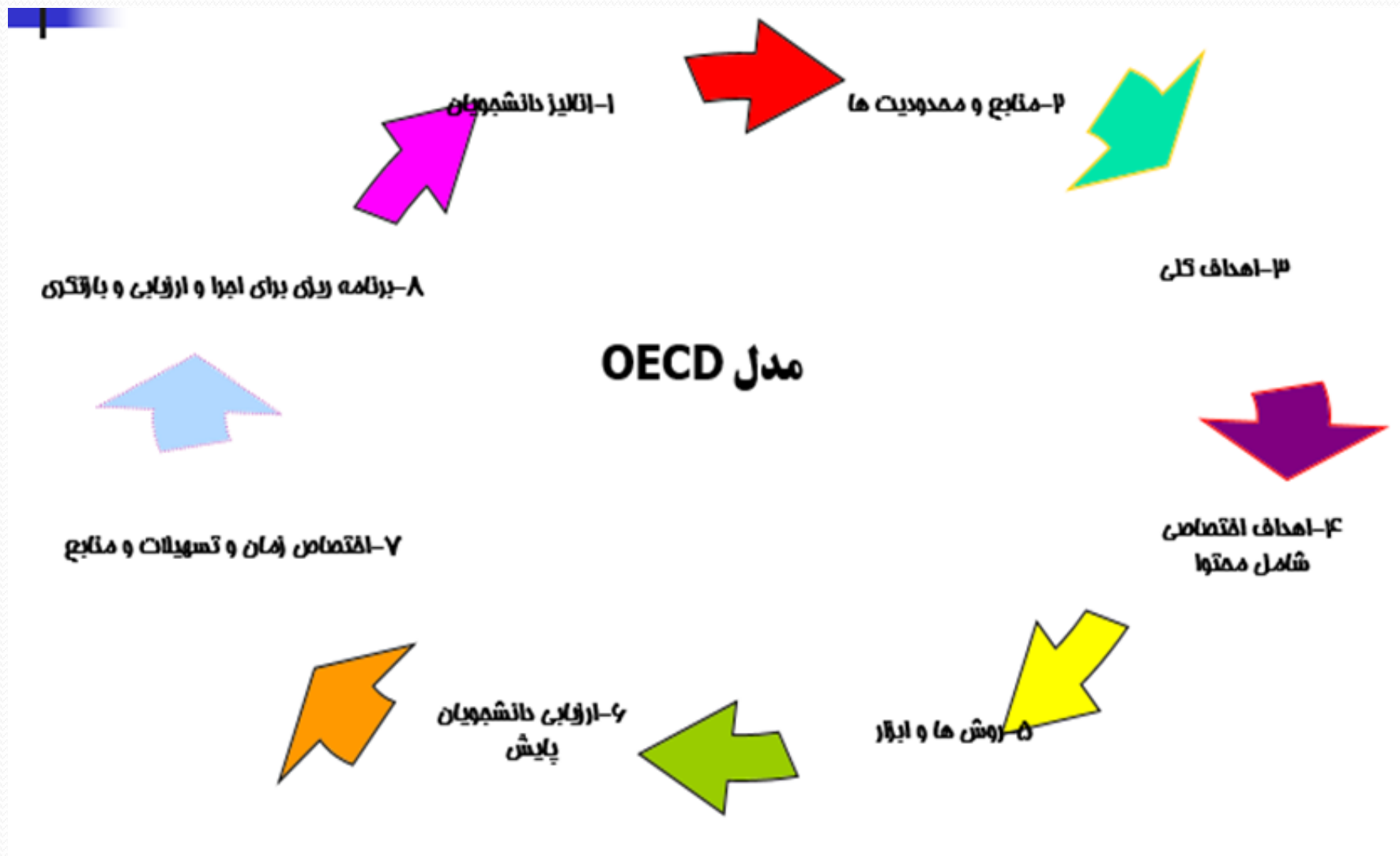
Organization for Economic cooperation and development

■ مدل Malcolm skil beck

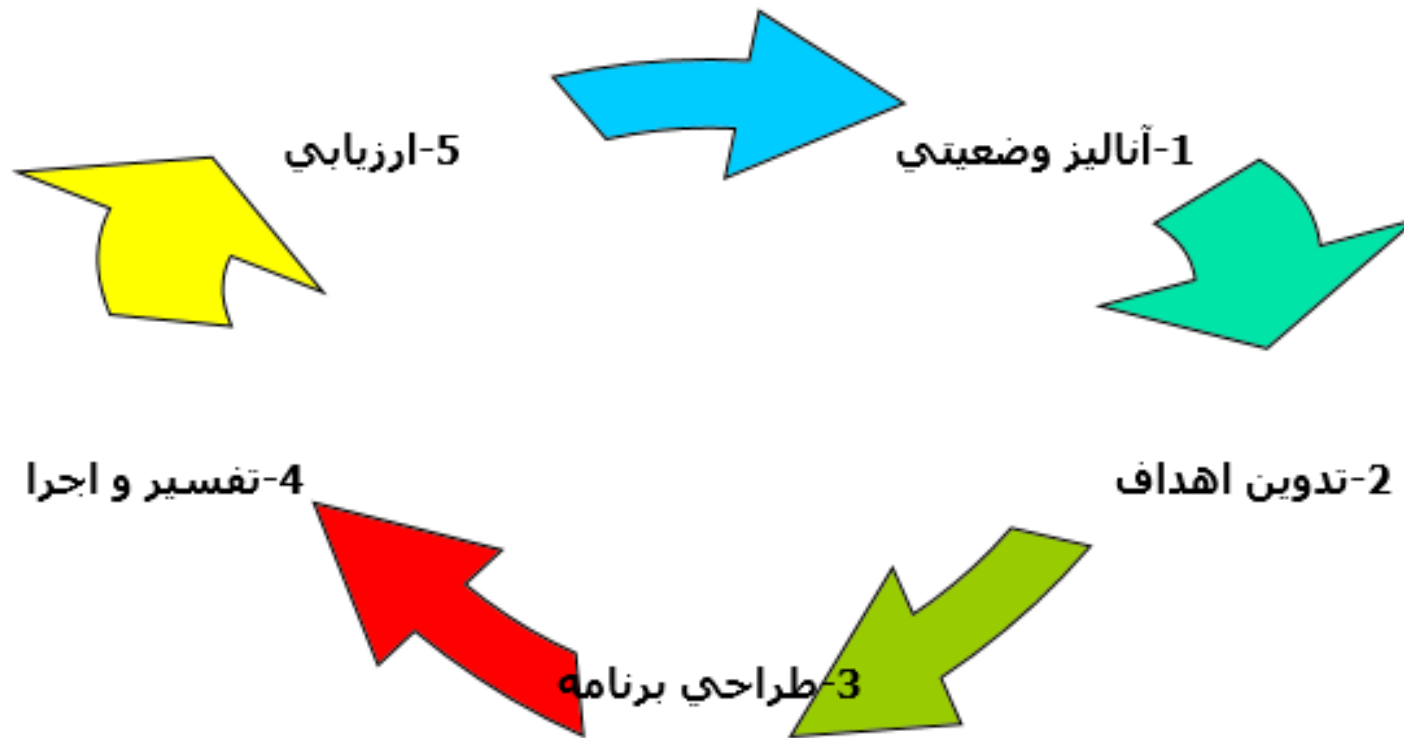
■ مدل John Perry

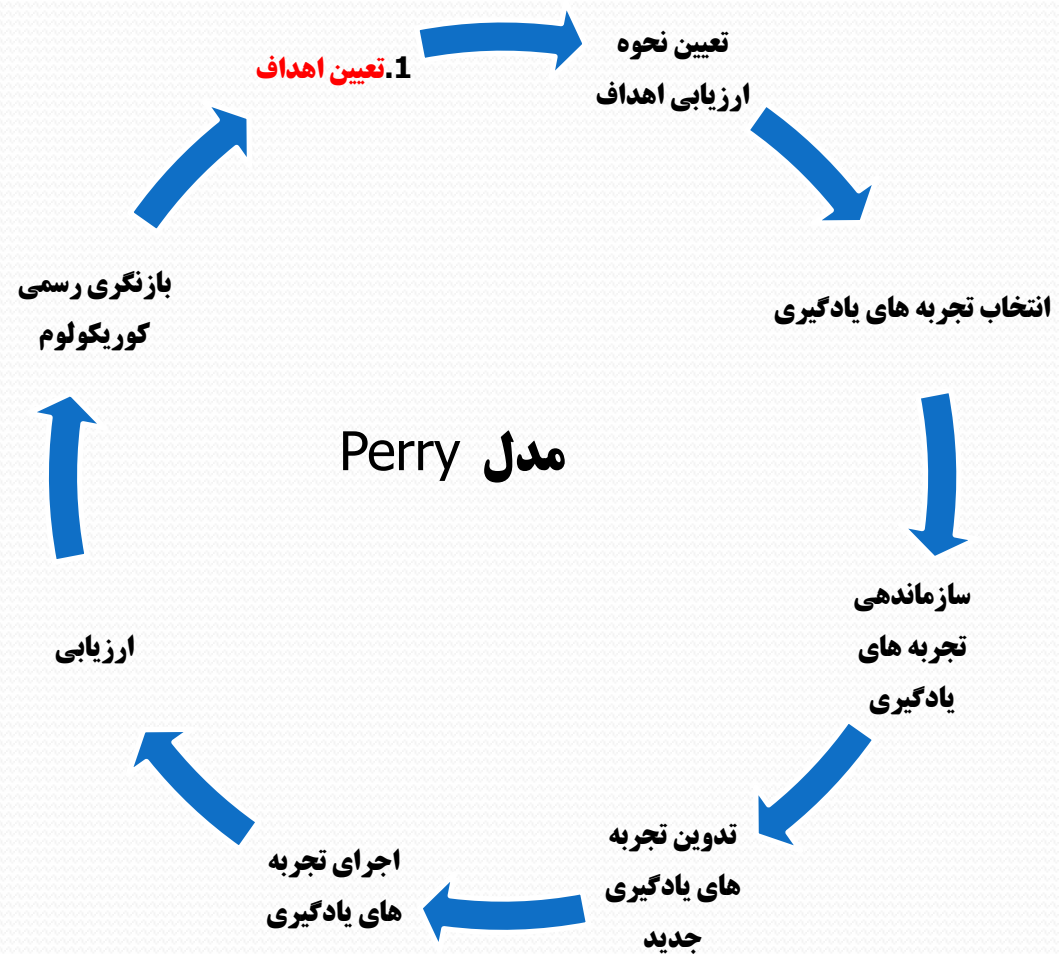
■ مدل Francis Quinn

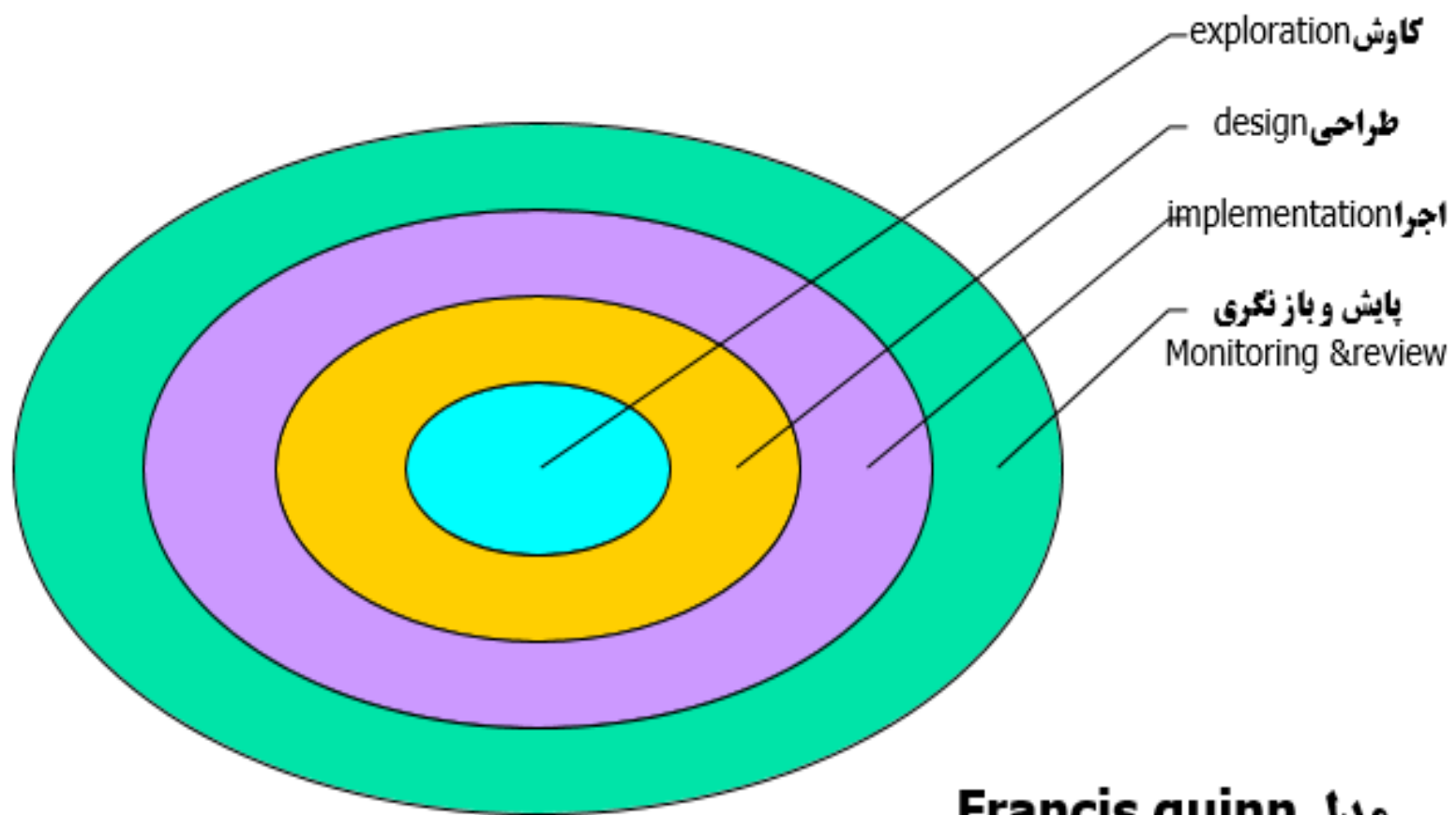

■ Malcom Skilbeck مدل

مدل Francis Quinn

بیماری های کوریکولوم:

- ❖ آبراهامسون
- ❖ کوریکولوم به عنوان یک موجود زنده
- ❖ ۱۳ بیماری یک کوریکولوم

نشیور در کوریکولوم پزشکی از
جابجایی یک قبرستان مشکل تر است.

بیماری های کوریکولوم

- مشکلات کوریکولوم
- اگر کوریکولوم را موجودی زنده بدانیم مشکلات آنرا در قالب ۱۳ بیماری می توان شرح داد.
- **کوریکو اسکروز یا سخت شدن دسته ها:** خفقان بین گروه های آموزشی و مهار تدوین و عملکرد طبیعی آن
- **کارسینوم کوریکولوم:** رشد غیر قابل کنترل بخشی از کوریکولوم
- **کوریکولو آرتريت:** عدم توانایی گروه های آموزشی در برقراری ارتباط جهت آموزش

بیماری های کوریکولوم

- **دیسن استزی یا ناخوشی کوریکولوم :**
کوریکولومی که به ظاهر خوب است اما عقیده عمومی وجود دارد که اشکالی در آن است.
- **کوریکولیت آیاتروژنیک :**
کوریکولومی که بطور مداوم در حال تغییر و تنظیم است و هیچ فرصتی را برای بازنگری اندیشمندانه نمی دهد.
- **هیپرتروپی کوریکولوم یا کوریکولومگالی :**
موارد جدید آموزشی پشت سر هم اضافه می شود اما چیزی حذف نمی شود.
- **کوریکولیت ایدیوپاتیت :**
آموزش بد است اما کوریکولوم نه .

بیماری های کوریکولوم

○ کوریکولیت مداخله گر :

کوریکولوم با مشکلات و نیازهای اجتماعی همزمان سازگاری یا واکنش پذیری لازم نسبت به آنها را ندارد.

○ استخوانی شدن:

کوریکولوم استاتیک بوده و دچار جمود باشد.

○ اسکیزوفرنی کوریکولوم:

دو دستگی و پراکندگی در کوریکولوم به عنوان مثال بین علوم نظری و عملی

○ کوریکولیت ارثی :

رئیس جدید کوریکولوم مشکل دار را به ارث برده باشد و مشکلات زیاد وجود داشته باشد و نیاز به تغییر احساس نشود .

بیماری های کوریکولوم

● انکار رئیس :

ناتوانی رئیس در شناسایی مشکلات کوریکولوم

● اکولالی (echolalia) کوریکولوم:

حفظ طوطی وار توسط دانشجویان در پاسخ به حجم بیش از اندازه کوریکولوم

سیر تحول در تصمیم گیری برای برنامه های درسی

تا سال ۱۳۵۰ منبع اصلی برنامه های آموزشی دانشکده پزشکی دانشگاه تهران بود.

۱

۱۳۵۴ برای هر یک از دروس دوره پزشکی میزان حداقل، حداکثر و مناسب تعیین شد.

۲

دهه ۶۰: طراحی یکسان برنامه ها برای رشته ها و مقاطع مختلف رشته های پزشکی

۳

۱۳۶۴: ادغام آموزش پزشکی و وزارت بهداشت، تشکیل وزارت بهداشت

۴

سال ۷۹-۸۰ واگذاری وظیفه بازنگری رشته ها به دانشگاه ها (۲۰ درصد اجازه تغییر)

۵

خصوصیات لازم برای یک کوریکولوم

20%

1 انعطاف پذیر، دینامیک و قابل نقد باشد.

2 با افرادی که از آن استفاده می کنند ارتباط برقرار نماید.

3 با نیازهای جامعه مرتبط و پاسخگو باشد (همزیستی)

4 به سادگی قابل اجرا باشد.

پاسخ گویی؟

1

مسئولیت پذیری
اجتماعی

S. Responsibility

سطح درگیری دانشگاهها: نیازسنجی ها، اولویت بندی ها

2

پاسخ دهی
اجتماعی

S. Responsiveness

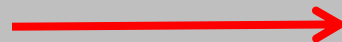
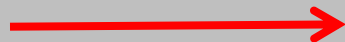
تعیین حوزه های نیازمند پژوهش

3

پاسخ گویی
اجتماعی

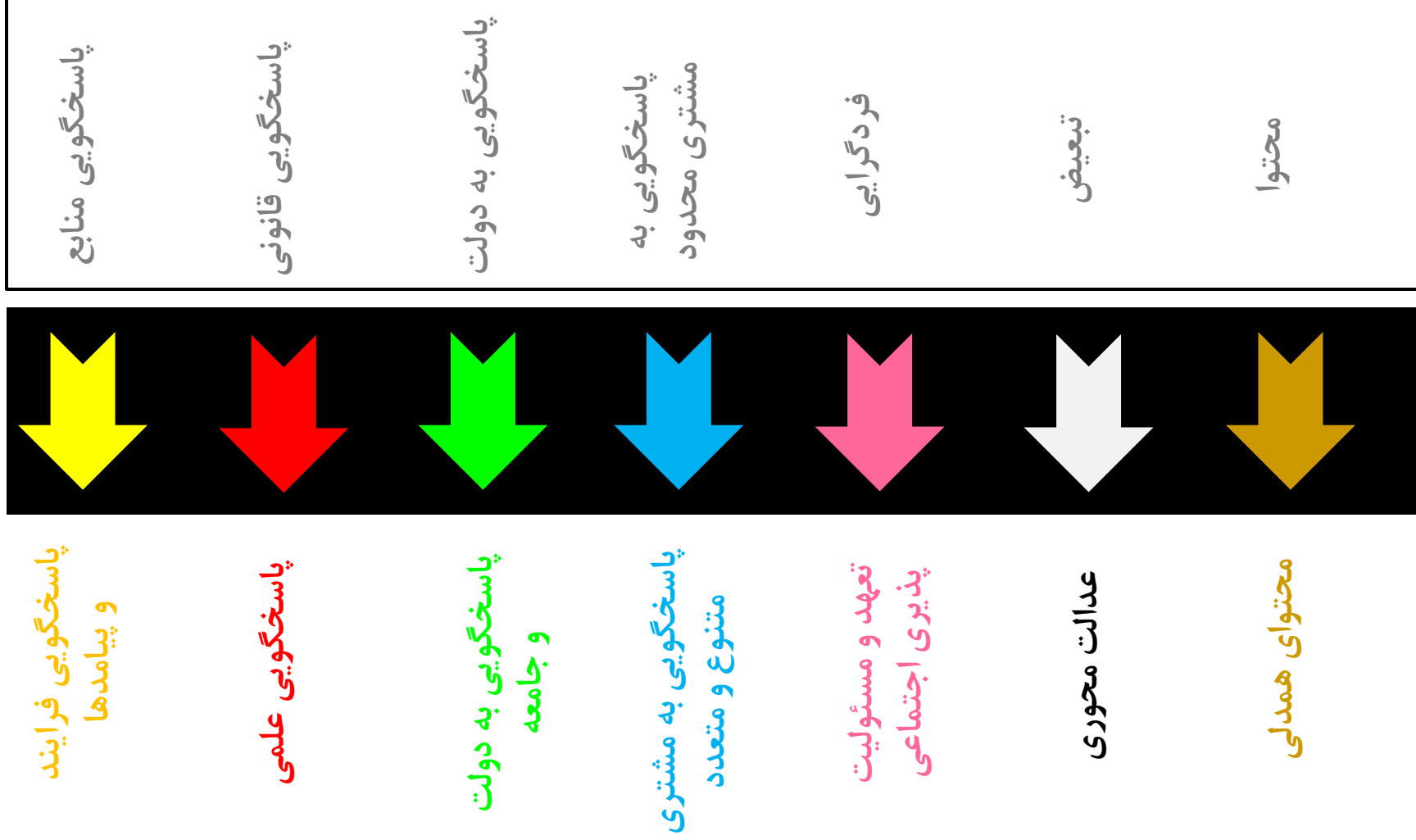
S. Accountability

تا جایی صورت می گیرد که مشکل حل شود.

پاسخ گویی اجتماعی: توجه حداکثری به نیازها و تقاضای جامعه و تلاش برای برآورده کردن حداکثری آنها

۷ اقدام جهت تغییرات لازم در برنامه های درسی پاسخگو

دلایل نیاز به تغییر در برنامه درسی

- دانشگاه نسل ۴ و ۵ با مسئولیت اجتماعی، آموزش پزشکی جامعه‌نگر را از ارزش‌های اساسی خود می‌داند.
- هر ۲۰ ماه یک بار، نیمی از کل دانش پزشکی، نو خواهد شد.
- بیمارهای جدید و تغییر الگوی کلی بیماری‌ها
- رشد تکنولوژی و ثروت
- تغییرات انتظارات مردم
- پاسخ‌گویی در برابر جامعه یکی از اولویت‌های اصلی نظام آموزش عالی سلامت است.
- در حال حاضر وضعیت برنامه درسی رسمی، برای پوشش این مسائل احتمالاً مناسب نیست و از طرفی وجود این توانمندی در دانش‌آموختگان اکثر رشته‌ها در کشور محل تردید است.

تجربیات جهانی

جدول ۳. فرایند بازنگری برنامه‌های درسی در دانشگاه بیلکنت (Bilkent) ترکیه

سطح بازنگری	فرایند انجام کار	ترکیب اعضا
گروه	۱- بررسی برنامه درسی از لحاظ: - مطابقت با اهداف گروه و دانشگاه - پرورش قابلیت‌های اساسی در دانشجویان و آماده‌سازی آنان برای زندگی حرفه‌ای و شخصی - انسجام و هماهنگی محتوا با سایر دروس - تأکید بر فرایندها و انتظارات سطح بالا ۲- آماده‌سازی طرح کلی بازنگری جهت ارسال به دانشگاه	۳ نفر از اعضای هیئت علمی و نماینده رئیس دانشکده
دانشگاه	۱- بررسی برنامه درسی از لحاظ: - اهداف و نتایجی که از دانشجویان انتظار می‌رود - تطابق برنامه درسی با دستورالعمل‌ها و خط‌مشی‌های جاری - ترویج روحیه علمی و دانش تخصصی در دانشجویان ۲- اضافه و پیشنهاد منابع و تغییرات لازم در برنامه درسی گروه ۳- تأیید نهایی برنامه درسی اصلاح شده توسط گروه	۲ نفر نماینده مدیریت دانشگاه و ۶ نفر از اعضای هیئت علمی منتخب

جدول ۴. فرایند بازنگری برنامه‌های درسی در دانشگاه نورتن لوا (Northern Iowa) چین

سطح بازنگری	فرایند انجام کار	ترکیب اعضا
گروه	- ارائه طرح و منطق برای توجیه بازنگری برنامه درسی - بررسی برنامه درسی از لحاظ میزان نیاز به منابع کتابخانه‌ای و دیجیتالی	اعضای هیئت علمی گروه
دانشکده	- بررسی برنامه درسی توسط هیئت‌رئیس دانشکده - ارجاع برنامه درسی توسط هیئت‌رئیس به کمیته برنامه‌ریزی درسی - اعمال تغییرات و پیشنهادات توسط کمیته برنامه‌ریزی و ارجاع دوباره به هیئت‌رئیس دانشکده - تأیید نهایی توسط هیئت‌رئیس دانشکده و ارجاع به کمیته برنامه‌ریزی دانشگاه	اعضای هیئت علمی و اعضای شورای دانشکده
دانشگاه	بررسی اولیه برنامه درسی توسط کمیته برنامه‌ریزی دانشگاه دادن بازخورد به کمیته برنامه‌ریزی دانشکده توسط کمیته برنامه‌ریزی دانشگاه تأیید نهایی توسط کمیته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه و ارجاع به هیئت‌رئیس دانشگاه بررسی و تأیید نهایی توسط هیئت‌رئیس دانشگاه و ارجاع به معاونت اجرایی تأیید توسط هیئت اجرایی و تأیید رئیس دانشگاه	اعضای شورای دانشگاه و اعضای هیئت علمی و معاون آموزشی
مدیریت	تأیید برنامه درسی توسط شورای مدیران و ارجاع به هیئت‌منصفه (هیئت‌امنا) تأیید نهایی توسط هیئت‌منصفه و آماده برای انتشار در دفترچه راهنمای دانشگاه و اعلان رسمی	هیئت‌منصفه و معاونین دانشگاه

تجربیات جهانی

جدول ۷. فرایند بازنگری برنامه‌های درسی در دانشگاه سیدنی (Sydney) استرالیا

سطح بازنگری	فرایند انجام کار
گروه (کمیته برنامه درسی گروه)	فراهم ساختن توجیهات برای لزوم بازنگری برنامه درسی آماده‌سازی پیش‌نویس کلی برنامه درسی
دانشگاه (کمیته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه)	بررسی برنامه درسی ارجاع داده شده از گروه درخواست اصلاحات و تکمیل برنامه درسی تأیید برنامه درسی با جزئیات بیشتر و رعایت مواردی مانند هماهنگی با طرح استراتژیک دانشگاه، میزان هماهنگی درونی اعضا، توان مالی دانشگاه و تأثیرات برنامه درسی بر دانشجویان تأیید نهایی و ارجاع به شورای برنامه درسی دانشگاه
دانشگاه (شورای برنامه درسی دانشگاه)	بررسی برنامه درسی ارجاع داده شده از کمیته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تأیید و یا درخواست اصلاحات و تغییرات از کمیته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تأیید نهایی و ارجاع به کمیته مطالعات برنامه درسی دانشگاه
دانشگاه (کمیته مطالعات برنامه درسی دانشگاه)	بررسی برنامه درسی ارجاع داده شده از لحاظ رعایت استانداردها و رسالت دانشگاه تأیید نهایی و ارجاع به شورای دانشگاه
دانشگاه (شورای دانشگاه)	تأیید یا درخواست اصلاحات در برنامه درسی ارجاع داده شده از لحاظ ساختاری و قانونی تأیید نهایی و تصویب بازنگری

جدول ۵. فرایند بازنگری برنامه‌های درسی در دانشگاه هاوایی (Hawaii) آمریکا

سطح بازنگری	فرایند انجام کار	ترکیب اعضا
گروه	- فراهم ساختن توجیهات و آماده‌سازی برنامه درسی - ارائه کلیات برنامه درسی به شورای دانشگاه - ارائه دلایل توجیهی و انجام اصلاحات در برنامه درسی بعد از برگشت احتمالی از شورای دانشگاه	اعضای هیئت‌علمی گروه، ۱ عضو ۱ نایب‌رئیس از شورای آموزشی دانشگاه
دانشگاه	- بررسی اولیه برنامه درسی ارجاع داده شده از گروه - ارائه پیشنهادات و اصلاحات لازم در برنامه درسی و برگشت به گروه - تأیید اصلاحات اعمال شده توسط گروه و ارجاع برنامه درسی به شورای دانشگاه - انجام اصلاحات خواسته شده توسط شورای دانشگاه	مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه، ۱ عضو هیئت‌علمی از هر رشته، نماینده دانش‌آموختگان، نماینده هیئت‌علمی دانشگاه و نماینده کتابخانه
دانشگاه	- بررسی اولیه برنامه درسی در شورای بازنگری برنامه‌های درسی - ارائه اصلاحات و پیشنهادات لازم در برنامه درسی و ارجاع به شورای دانشگاه - تأیید اصلاحات انجام شده توسط شورای دانشگاه و ارجاع به شورای دانشگاه - انجام اصلاحات خواسته شده توسط شورای دانشگاه	مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه، معاون آموزشی دانشگاه، متخصص برنامه درسی دانشگاه، نماینده گروه درخواست‌کننده بازنگری، اعضای هیئت‌علمی مدعو
مدیریت	- تأیید برنامه درسی و یا خواستن توجیه و اصلاح بیشتر توسط شورای دانشگاه در راستای رسالت و دستورالعمل‌های دانشگاه - تأیید نهایی و ارسال برای رئیس دانشگاه - تأیید نهایی توسط رئیس دانشگاه	معاونین و رئیس دانشگاه

تجربیات جهانی

جدول ۸. فرایند بازنگری برنامه‌های درسی در دانشگاه تورنتو (Toronto) کانادا

سطح بازنگری	فرایند انجام کار
گروه	نظرخواهی از دانشجویان و ذی‌نفعان جهت جمع‌آوری اطلاعات لازم از طریق حضوری و ارتباط مجازی (از آنجا که دانشجویان طی ماه‌های سپتامبر تا آوریل در دانشگاه حضور دارند، باید نظرخواهی‌ها در این ماه‌ها انجام گیرد). تحلیل اطلاعات به دست آمده و تهیه نسخه کلی بازنگری برنامه درسی ارجاع برنامه درسی به کمیته برنامه‌های درسی دانشکده
دانشکده	بررسی اولیه برنامه درسی طبق استانداردها و ملاک‌های مشخص شده دادن بازخورد و درخواست تکمیل و اصلاحات به کمیته برنامه‌ریزی درسی گروه (این عمل باید طی فصول پاییز و زمستان انجام گیرد تا گروه فرصت لازم را برای انجام اصلاحات و تکمیل برنامه درسی داشته باشد. در غیر این صورت گروه از فرصت کافی برای بازنگری برخوردار نبوده و فرایند مذکور با چالش مواجه می‌گردد). بررسی برنامه بر اساس رویه‌های قانونی و میزان منابع و امکانات دانشکده مشاوره با رئیس دانشکده، مدیران گروه‌های آموزشی و معاونین دانشکده تأیید نهایی در سطح دانشکده و اعلام به گروه آموزشی مذکور

چالش های تغییر و اجرای برنامه درسی در دو مقوله کلی چالش های مربوط به فرایند بازنگری برنامه درسی و چالش های مربوط به فرایند اجرای تغییرات قرار می گیرد.

۱

در مقوله چالش های فرایند بازنگری: (اختیار محدود گروه های آموزشی، عدم پیش بینی امکان ایجاد تغییرات جزئی و متوسط در برنامه درسی، انجام دادن مطالعات پشتیبان، نبود سواد برنامه درسی اعضای هیئت علمی و مشخص نبودن انتظارات)

در مقوله چالش های فرایند اجرا: (مقاومت در برابر تغییر و نداشتن انگیزه کافی برای مشارکت در اجرا، نحوه ارائه دروس، کمبود فضا، زمان و امکانات آموزشی، کمبود نیروی انسانی، نبود سازوکار نظارت بر حسن اجرا و حمایت از تغییرات و اجرای آن)

به عنوان مهم ترین چالش ها شناسایی شدند.

۱. نیازهای مرتبط با محصول برنامه آموزشی چیست؟
۲. اهداف آموزشی چیست؟
۳. چه محتوایی باید وارد شود؟
۴. این محتوا چگونه باید ارگانیزه شود؟
۵. چه استراتژی آموزشی باید استفاده شود؟
۶. چه روش تدریسی باید بکار گرفته شود؟
۷. تکالیف چگونه باید انجام گیرد؟
۸. اجزای برنامه درس چگونه باید مرتبط شوند؟
۹. چه محیط یا جو آموزشی باید ایجاد گردد؟
۱۰. روند چگونه باید هدایت گردد؟

مدل برنامه درسی KERN

۱. شناسایی مشکل و ارزیابی نیازهای عمومی
۲. ارزیابی نیازهای یادگیرندگان مورد هدف
۳. تعیین اهداف اساسی و جزئی
۴. تعیین استراتژیهای آموزشی
۵. اجرا
۶. ارزشیابی و بازخورد

نکته : این مراحل همیشه پشت سر هم نیستند اما همواره دینامیک و در تعامل با یکدیگر و سیستمیک هستند.

عنوان درس:

مراحل	اقدام انجام شده در رابطه با هر درس توسط گروه و استاد
1. نیازسنجی عمومی: (نظرات اعضای هیات علمی و سوپروایزرین آموزشی بیمارستانهای وابسته به دانشگاه، مستندات سایر معاونتها و...)	
2. نیازسنجی اختصاصی (آموزشی): (گروههای متمرکز شامل دانشجویان، مربیان بالینی، اعضای هیات علمی، سوپروایزرین آموزشی)	
3. تدوین اهداف آموزشی (براساس سطوح بلوم): کنجاندن آن در طرح درسهاء، طراحی آموزشی	
4. تعیین استراتژی آموزشی مورد نیاز (سخنرانی، کلاس وارونه، بحث گروهی، یادگیری مبتنی بر تیم، یادگیری مبتنی بر تکالیف، نمایش و...)	
5. پیاده سازی و اجرا:	
6. ارزشیابی (سطح اول و دوم مدل کریک پاتریک)، سناریو، ارزشیابی ۳۶۰, MCQ, KF, DOPS, MINI-CEX, portfolio, osce, Long Case, log book,	

مرحله نخست مدل کرن، شناسایی مشکل و نیاز سنجی عمومی

- در این مرحله وضعیت فعلی
- مشتریان - تدارک کنندگان - سیستم موجود و جامعه بررسی می گردد عوامل تشدید و تقویت مشکل بررسی می شود.
- وضعیت ایده ال و مطلوب ترسیم می گردد.
- تفاوت بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب ترسیم می گردد که نشانگر نیازسنجی عمومی است.
- تحقیقات جمعیت شناسی - روانشناختی، گروه هدف، سیستم های گوناگون- منابع - دانش های روز و شناسایی و دریافت نظرات گروه های ذی نفعان (stakeholders)
- تعیین حقوق مشتریان و تدارک کنندگان - مدرسان و فراگیران امور تئوری و عملی مورد نیاز در آموزش مورد بررسی قرار می گیرد .

■ روش هایی برای نیاز سنجی طبق گفته Dunn

- ۱- پرسیدن از فردمندان Ask the wiremen
- ۲- مطالعه خطای متداول و مشکلات هر رشته
- Study errors in practice task a analysis
- آنالیز وظایف پس از فارغ التحصیلی Task analysis
- آنالیز آمارهای مختلف در هر رشته
- مطالعه عملکرد افراد بر بسته study star performance
- آنالیز کوریکولوم های موجود
- پرسش از فارغ التحصیلان اخیر

مرحله دوم مدل کرن

- انجام نیازسنجی از فراگیران مورد نظر Targeted learners مثلاً ما متوجه نقص در آموزش در موردی می‌شویم آنرا در کوریکولوم جدید بکار می‌بریم.

■ مرحله سوم : تدوین اهداف کلی و عینی

- برای تعیین محتوای کوریکولوم و شیوه‌های یادگیری و نیز متمرکز کردن فراگیران ضروری است در این مرحله دانش knowledge، مهارت (Skill)، عملکرد Performance، نگرش attitude قابل اندازه‌گیری اختصاصی کوریکولوم نوشته شود.

مرحله چهارم تعیین استراتژیهای آموزشی

مدل SPICES

جدول ۱. استراتژیهای پیشنهادی جهت انطباق با رویکردهای نوین آموزش مبتنی بر مدل SPICES

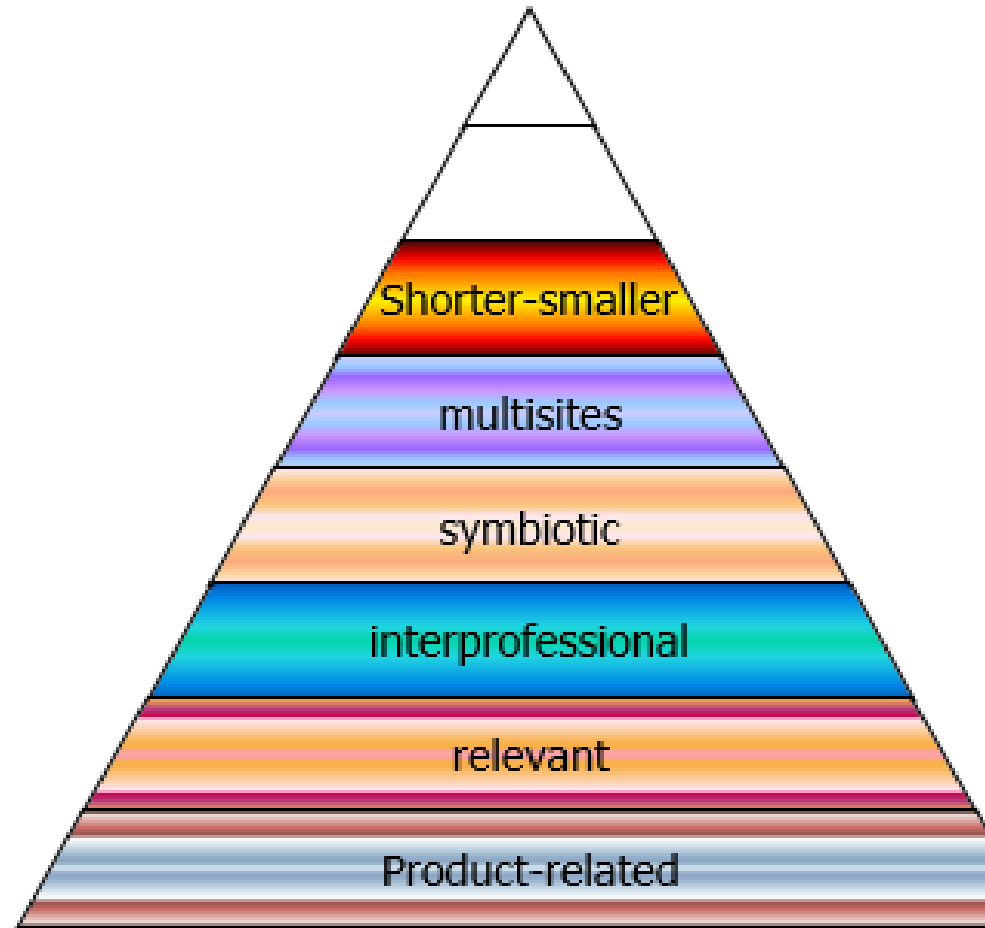
الگوهای نوین آموزشی	تبدیل به	الگوهای پیشین
دانشجو محوری (Student-centred)	←	استاد محوری (Teacher-centred)
مسئله محوری (Problem-based)	←	گردآوری اطلاعات (Information Gathering)
الگوی تلفیقی (Integrated or inter-professional)	←	الگوی مبتنی بر رشته (Discipline-based)
مبتنی بر جامعه (Community-based)	←	آموزش بیمارستانی (Hospital-based)
منعطف و انتخابی (Elective)	←	برنامه ثابت استاندارد (Standard Program)
نظاممند (Systematic)	←	مبتنی بر فرصت (Opurtunity and Apprenticeship-based)

برای طراحی اصلاحات نواقص
برنامه درسی در زمینه
پاسخگویی اجتماعی از این مدل
استفاده خواهد شد.

■ جامعه نگری آموزش

- استراتژی چهارم آموزش مبتنی بر جامعه community – based education
- (جامعه نگر)
- نگرش به سوی جامعه را ایجاد می کند و نه نگرش برج عاجی Ivory tower
- در جامعه تجارب یادگیری مفیدی وجود دارد.
- منابع آموزش برای دانشجویان از نظر محیط آموزش و بیماران افزایش می یابد.
- موجب ترغیب دانشجویان به یادگیری فعال (Active learning) می شود.
- از کلیشه ای شدن موارد و افراد آموزشی که در محیط اختصاص آموزش وجود دارد پیشگیری و رفتارهای متفاوت اجتماعی و تجارب متفاوت ارتباط در جامعه را ایجاد می کند.

PRISMS مدل استراژی منشوری

product – focused
Relevant

Interprofessional
shorter

Multisites
symbiosis

■ 1- مبتنی بر محصول

■ 2- یادگیری مرتبط (جامعه – فراگیر)

■ 3- کوریکولوم بین حرفه ای

■ 4- دوره کوتاهتر و کم تعدادتر

■ 5- آموزش در مکان های متعدد

■ 6- کوریکولوم همزیستی

performance مرحله پنجم اجرا

برای توفیق در کوریکولوم توجه به نکات زیر ضروری است .

- الف - تأمین منابع لازم : شامل پرسنل - زمان - تجهیزات - بودجه ها و مخارج
- ب- جلب حمایت - داخلی ، خارجی
- ج- فراهم نمودن مکانیسم های اداری به منظور حمایت از کوریکولوم
- د- پیش بینی نمودن و مرتفع نمودن زمینه بروز مشکلات و موانع احتمالی
- و - برنامه ریزی جهت اجرای کوریکولوم
- ۱- پایلوت Pilot
- ۲- اجرای تدریجی کوریکولوم در طی مراحل متعدد در طول زمان
- ۳- اجرای کامل Phase- in

مرحله ششم: ارزیابی و بازخورد

- الف – ارزیابی فراگیران به دو صورت انجام می شود.
- ارزشیابی تکوینی formative evaluation
- ارزشیابی پایانی یا تجمیعی Summative evaluation
- نوع یک : به منظور بهبود عملکرد فراگیران انجام می شود.(به فرایند می پردازد)
- نوع دو: به منظور قضاوت و تصمیم گیری درباره فراگیران صورت می گیرد.(به پیامد می پردازد)
- ب- ارزیابی خود کوریکولوم
- نحوه مثالی شروع کار
- تشکیل کمیته راهبری Steering committee (مدیران ، فرهیختگان و اساتید و ...)
- تشکیل کمیته مشاورین یا کمیته های معین (۱۰ تا ۴۰ نفر) یا بیشتر

معیار های هدف اختصاصی

✘ Specific

موضوع و گروه هدف مشخص باشد

✘ Measurable

قابل اندازه گیری باشد

✘ Achievable

قابل دسترسی باشد

✘ Realistic

واقع گرایانه باشد

✘ Time Bound

محدود به زمان باشد

■ ماهیت سیاسی تدوین کوریکولوم

- Abrahamson در سال ۱۹۹۶ گفت
- « جابه جا کردن یک گورستان از تغییر یک کوریکولوم آسان تر است.
- تدوین یک کوریکولوم
- با
- سر و کار دارد
- اجرای یک کوریکولوم جدید نیاز به توانایی راهبری کردن
- (گروهی
- مدیریت افراد
- فرآیند تغییر
- صبری بی اندازه
- امتزاج به همکاران و دانشمویان دارد
- به عبارت دیگر کوریکولوم و اجرای آن یک فرآیند سیاسی است .

خلاصه و جمع بندی

کوریکولوم: تعریف، ریشه، چرایی و دلایل وجود، اهمیت و ضرورت

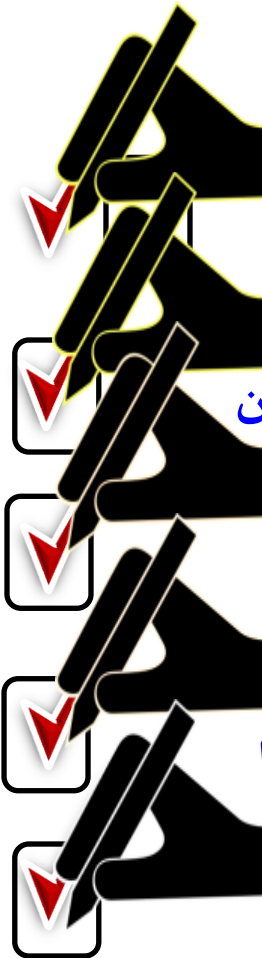
کوریکولوم، دارای انواع، سطوح، مراحل تدوین و اجزای مختلفی است

توجه به کوریکولوم پنهان (Hidden Curriculum) بسیار اهمیت دارد

طرح درس روزانه و طرح درس دوره، خود کوریکولوم هستند.

کوریکولوم، دارای ماهیت سیاسی، چندبعدی، پویا و نیازمند بازنگری است.

خلاصه و جمع بندی

تلاش دانشگاهها در جهت نمایش اثرات خود در سلامت از طریق ارتباط با جامعه

تغییرات در برنامه های درسی: اهداف، محتوا و ارزشیابی متناسب با وظایف شغلی فراگیران

تدوین اهداف برنامه های درسی بر مبنای پاسخگویی اجتماعی و آموزش جامعه نگر

مدنظر داشتن ماهیت پویای برنامه های درسی و لزوم بازنگری و تغییر آنها در موارد لزوم

نیاز به اقدام در ۷ حیطه متفاوت قبل از انجام هرگونه بازنگری و یا تغییر در کوریکولوم ها

References

- ❖ Curriculum development: A guide to practice / J Wiles, J Bondi
- ❖ Diseases of the curriculum / Abrahamson 1978
- ❖ الفبای کوریکولوم / دکتر الهه ملکان راد